

Problematika „gamblersství“ a jeho projevy u studentů vyššího stupně SŠ gymnazijního typu

Silvie Pelcová

V rámci závěrečného projektu spadajícího do oblasti výchovného poradenství jsem uskutečnila výzkum na téma: Problematika „gamblersství“ a jeho projevy u studentů vyššího stupně středních škol gymnazijního typu. Jeho cílem bylo získat jasnější představu o povědomí existence jevu „gamblersství“ mezi žáky těchto škol.

Důvodem, proč jsem se rozhodla popsat právě tuto oblast etosociální problematiky, je vzrůstající počet závislých hráčů, a to nejen mezi dospělými, ale především mezi mládeží. Stále klesá věková hranice dětí věnujících se této aktivitě a společnost kromě věcného konstatování stavu není schopna zajistit opatření, která by mohla nebezpečí této stále více se rozšiřující „gamblerské vášně“ odvrátit.

Východiska problému:

Období, kdy člověk studuje střední školu, je výraznou etapou jeho biopsychického vývoje. Člověk v tomto věku je charakterizován velkou vnímavostí vůči okolí, výraznějšími projevy a menší odolností vůči vnějším vlivům. Postupně si vytváří svůj postoj ke světu a výrazně upravuje pořadí ve svém žebříčku hodnot. To vše však probíhá pod značným vlivem vnějšího prostředí, kdy je tento jedinec formován postoji okolních skupin, ve kterých se utváří, které si ovšem dobrovolně vybírá.

Se zmíněným vlivem okolního prostředí však právě souvisí mnohé eticko-sociální problémy. K tradičním a již mnohokrát popsaným problémům, jako jsou alkoholismus, toxikomanie, tabakismus aj. v současné době přibývá i tzv. „gamblersství“, tedy patologické hráčství, či hráčská závislost, kterému je třeba věnovat také výraznou pozornost. Na tento závažný problém je nutno nahlížet se stejnou vážností a uvědomit si jeho značnou sociální nebezpečnost. Gamblersství jako problém závislosti bývá značně podceňováno zřejmě právě pro jeho zdánlivou zdravotní nezávadnost, bez přímého vlivu na fyziologii člověka. Proto jsem se v této práci zaměřila na přiblížení této problematiky, její bližší charakteristiky a nyní se pokusím doložit výskyt tohoto jevu ve specifické sociální skupině v následujícím empirickém výzkumu.

Cíl výzkumu:

Cílem tohoto projektu bylo zjištění skutečnosti, jaké představy o pojmu „gamblerství“ mají současní studenti vyššího stupně středních škol gymnazijního typu a zda si tito mladí lidé uvědomují nebezpečí tohoto jevu.

Dále projekt zkoumá, zda a v jaké míře se tento jev (hráčství) u respondentů vyskytuje a která fáze převládá.

Hypotézy výzkumu:

Obecná hypotéza:

Většina studentů vyššího stupně SŠ gymnazijního typu má jasné představy o pojmu „gambler“.

Dílčí hypotézy:

1. Gamblerství chápe většina dotazovaných studentů jako závažný problém závislosti.
2. Většina dotazovaných studentů má zkušenosti s hraním na výherních automatech.
3. Hráčství jako patologický jev se u dotazovaných studentů zatím nevyskytuje.
4. Zkušenosti s hraním výherních automatů mají ti studenti, kteří navštěvují různé zábavné kluby či pohostinská zařízení.
5. Všichni studenti hrající výherní automaty jsou současně i konzumenty alkoholu, někteří i jiných návykových látek.
6. Zkušenosti s výherními automaty mají převážně studenti s podprůměrným prospěchem.
7. Hraní výherních automatů se jako jev vyskytuje pouze u mužské části populace, dívky se této aktivitě nevěnují.

Výběr reprezentativního vzorku:

Za nositele informací jsem pro realizaci výzkumného projektu zvolila studenty třetích a čtvrtých ročníků vyšších středních škol gymnazijního typu. Vzorek byl náhodně vybrán podle faktoru pohlaví. Zastoupení mužské a ženské části populace je ve vzájemném poměru 1:1. Předpokládaný rozsah vzorku byl stanoven na 70 studentů. (Podotýkám, že rozsah tohoto vzorku je nedostačující a výzkum bude třeba rozšířit na mnohem početnější skupinu

respondentů. Výsledky vyplývající z tohoto šetření je však možno považovat za modelovou ukázkou a na základě ní předpovědět další vývoj výzkumu v této oblasti.)

Dotazníkové šetření probíhalo ve dnech 9.–13. 12. 1996 na vybraných gymnáziích v Brně a ve Znojmě.

Metodologie výzkumu:

Pro terénní výzkum bylo použito formy dotazníku, obsahující převážně otázky s výběrovou odpovědí. Pro některé položky bylo však nezbytné zařadit otázky s odpovědí volnou, které budou v závěru výzkumu vyžadovat zobecňující interpretaci.

Pro zpracování a vyhodnocení zjištěných informací bylo užito třídící, srovnávací a kauzální analýzy, které poskytly nosnou teoretickou základnu pro empirická data.

Předpokládaná zjištění:

Představy studentů vyššího stupně SŠ gymnazijního typu o pojmu „gamblerství“, jejich zkušenosti s výherními automaty, vliv volby zájmové činnosti na vztah k výherním automatům, míra uvědomění si závažnosti problematiky hráčské závislosti u respondentů, vztah dívek k této aktivitě.

Prezentace výsledků empirického šetření

Závěrečným vyhodnocením dotazníků bylo dosaženo zajímavých výsledků. Předně byla potvrzena obecná hypotéza, která konstatuje, že většina studentů vyššího stupně SŠ gymnazijního typu má jasné představy o pojmu „gambler“ (75,7 %). Úplnou neznalost pojmu prokázalo 8,6 % z celkového počtu 70 studentů. Zbýlé procento zahrnuje studenty, kteří prokázali znalost pojmu částečnou, nejasnou. Pro zajímavost nyní uvádím některé vybrané definice pojmu „gambler“, jak je zachytili respondenti ve svých odpovědích:

Je to návykový hráč, který potřebuje hrát, ...šílenec, ...závislý hráč, ...nedokáže si pomoci a musí si zahrát, ...nemocný, ...člověk, který hraje na automatech více než jedenkrát týdně, ...oči přilepené na displeji, ...nervózní, ...ten, kdo hraje hry na automatech, ...ten, kdo nehraje pro zábavu, ale pro peníze, ...hraje za každou cenu, i když nemá peníze, ...člověk, který ztratil smysl života, ..., „debil“, který neví kdy přestat, ...člověk, který celý svůj volný čas tráví v zakouřené herně, sedí za velkou bednou s knoflíkama a mlátí do ní, ...tito lidé jsou blázni, ...chudák, který se dostal do spáru automatu, ...

Při analýze zkušeností studentů s výherními automaty bylo zjištěno, že 60 % dotazovaných studentů už zkušenosti s výherními automaty má. Tím byla potvrzena dílčí hypotéza číslo 2. Ovšem upozorňuji na skutečnost, že 38 % z těchto „zkušených“ tvoří dívky! To znamená, že byla vyvrácena dílčí hypotéza č. 7, která předpokládala, že hraní výherních automatů je záležitost pouze mužské části populace. Jak bylo zjištěno, i dívky se této aktivitě věnují, a to v poměrně značné míře. Většina všech respondentů, kteří mají zkušenosti s výherními automaty, však udává, že hru pouze několikrát zkusili (v 66 %), asi 15 % dotazovaných si zahraje jen občas a pouze 3 studenti uvedli, že hrají více než 1 den v týdnu, ani ti však znaky závislosti nejeví. Na základě těchto výsledků můžeme konstatovat, že platí dílčí hypotéza č. 3, tedy že hráčství jako patologický jev se zatím u sledovaného vzorku studentů nevyskytuje, i přesto, že zkušenosti s hraním mají.

Současně bylo zjištěno, že všichni respondenti, kteří uvedli, že mají zkušenosti s výherními automaty, navštěvují pohostinská zařízení a jsou ve 100 % konzumenty alkoholu. 59,5 % z těchto studentů požívá drogy. Tyto výsledky potvrzují hypotézy č. 5 a 6. Podmíněnost konzumace alkoholu na základě hraní automatů ovšem prokázána nebyla, neboť konzumaci alkoholu potvrdili až na jednoho respondenta všichni, tedy 69 studentů. Vesměs většina studentů uvedla, že svůj volný čas tráví převážně v restauraci či zábavném klubu, dále doma u televize, někteří spojují návštěvu restaurací a sport, v malé míře studenti udávali studium a četbu.

Na základě výsledků průzkumu je nutno zamítnout hypotézu č. 6, tedy že zkušenosti s hracími automaty mají převážně studenti s podprůměrným prospěchem, neboť ve skupině „zkušených“ jsou zastoupeny všechny prospěchové kategorie.

Co je však nutné v tomto hodnocení zdůraznit je skutečnost, že platí hypotéza č. 1, tedy že gamblerství chápe většina dotazovaných studentů jako závažný problém závislosti, a to v 75,7 %. Pouze 8,5 % studentů uvedlo, že závislost získat nelze, zbylých asi 15 % neví.

Se zmíněnou položkou souvisí i to, zda si respondenti uvědomují nebezpečí hraní výherních automatů. V 76 % označili studenti hraní výherních automatů za nebezpečné, 13 % si nemyslí, že by hraní bylo nebezpečné a zbytek neví nebo se přiklání k oběma směrům. Je zajímavé, že i studenti, kteří zkušenosti s výherními automaty mají, považují hraní v 73 % za nebezpečné. Jen 9 z těch, co hrají, se domnívá, že žádné nebezpečí nehrozí.

K zajímavým závěrům jsme dospěli též vyhodnocením dotazníkové položky, ve které respondenti přisuzovali činnosti „hraní automatů“ různé charakteristiky. Nejvíce studentů se přiklánělo k označení hraní za hloupost

(35), zábavu (32) a riziko (27), pouze 1 dotazovaný student označil hru za neodolatelnou.

Tuto část výzkumu bych chtěla ukončit odpovědí tří studentů na položku, zda závislost získat lze či ne. Tito uvedli, že závislost získat lze i nelze. Vše závisí jen na osobnosti. Je to podobně jako s alkoholem, kdy někdo může pít denně a závislost nezíská a někdo si dá první sklenku a alkoholu propadne. S tímto tvrzením se ztotožňuji a domnívám se, že nikdo sílu své osobnosti ve smyslu propadnutí jakékoliv závislosti předem nezná. Tak proč si „hrát s ohněm“?

Závěr

Výzkum ukázal, že si většina respondentů nebezpečí hraní automatů uvědomuje. Je však stále varující procento těch, kteří si závažnost hráčské problematiky neuvědomují. I když toto procento není vysoké, je třeba si uvědomit i skutečnost, že na dotazy odpovídali žáci středních škol. Jak by asi odpovídali žáci škol jiného typu (např. učňovských) a co teprve žáci škol základních?

Tento výzkum by měl upozornit na chybějící osvětu na školách, a to především na školách základních, kde děti s hraním začínají. Není sice přesně známo věkové rozhraní, kdy je prevence nejúčinnější, ale je jisté, že čím jsou „děti“ starší, tím více vlastních zkušeností mají a tím hůře jsou ovlivnitelní. Nedostatečná informovanost a slabé zdůrazňování škodlivosti hracích automatů je příčinou stále většího počtu hráčů. Prevence je věcí nás všech, nejen školy, ale i rodiny, masmédií, celé společnosti. Bylo by dobré iniciovat i nové a lepší zákony, aby se města mohla bránit záplavě hracích automatů a hazardních heren. Asi nejobtížnější je přesvědčit mládež, že pocit — „mám vše pod kontrolou“ — je jen dočasný.

Mnohých z nás se to netýká. Těch co prosedí celé dny u blikajících světýlek, si nevšímáme. Ale co až to postihne někoho, kdo je nám blízký? Nemůže se to stát? To si myslí všichni gambleři.

Závěrem bych uvedla citaci části článku A. Bechtina: Mýty a iluze o drogách (čas. Školství, r. 96, č. 38, str. 3):

„Mladí lidé nepřilétají na zem v 16 letech, ale vyrůstají mezi námi. Neposkytujeme my dospělí neuvěřitelně velký prostor průmyslu alkoholu, tabáku a drog a jejich reklamě, zaměřené často na děti a dospívající? Nejsme ve vztahu ke zdraví stále příliš lehkomyšní? Mladí lidé nejsou sami o sobě problémem. Najde se mezi nimi mnoho nadšených a idealistických lidí. Určitě nejméně tolik jako mezi dospělými. Spolupráce mladých lidí v prevenci formou peer programů, tedy programů s aktivní účastí předem připrave-

ných vrstevníků, je jednou z mála účinných preventivních strategií. K tomu potřebují pomoc a podporu dospělých.“

Literatura

- [1] Bechtin, A.: Mýty a iluze o drogách (I.). Školství, 1996, č. 38, s. 3.
- [2] Marhounová, J. — Nešpor, K.: Alkoholici, fetišci a gambleři. Empatie, Praha 1995.
- [3] Mezinárodní klasifikace nemocí. 10. revize. Duševní poruchy a poruchy chování. Světová zdravotnická organizace, Ženeva. Psychiatrické centrum, Praha 1992.
- [4] Nešpor, K. — Csémy, L.: Alkohol, drogy a vaše děti. Sportpropag, a. s., Praha 1993.
- [5] Nešpor, K. — Csémy, L., Pernicová, H.: Metodika prevence škod působených návykovými látkami za aktivní účasti připravených vrstevníků (peer programy) na školách. 1. část. Učitelství, r. 97, 1994, č. 23, s. 16–17.
- [6] Nešpor, K. — Csémy, L. — Pernicová, H.: Metodika prevence škod působených návykovými látkami za aktivní účasti připravených vrstevníků (peer programy) na školách. 2. část. Učitelství, r. 97, 1997, č. 24, s. 16–18.
- [7] Nešpor, K.: Hazardní hra jako nemoc. Ostrava 1994.
- [8] Nešpor, K.: Týká se to i mne? Jak překonat problémy s alkoholem. Praha 1992.
- [9] Pilná, V.: Růžové brýle proti drogám. Učitelství, r. 99, 1996, č. 35, s. 10–11.
- [10] Trávníčková, I.: Nealkoholová toxikomanie ve vztahu ke kriminalitě mladistvých. Výchovný poradce, r. 28, 1991, č. 1, s. 36–64.